

ADVIES 1509

Beleidsparticipatie van jongeren

Datum: 2 december 2015

Voorzitter: Dube Nozizwe

Aanwezigen: Al Hilou Fatimah, Aernouts Fried, Daniels Hanne, De Ceulaer Niels, De Waele Bieke, De Vilder Gilles, Rastelli Simon, Safi Hella, Van der Elst Derkje, Van Dinter Finn, Van Poucke Laurens, Van Puymbroeck Jihad, Vandeghinste Nicky, Verhaeghe Isaac, Vlasschaert Stijn, Verreet Simon, Wolf Alexandra

De Vlaamse Jeugd Raad, in vergadering op 2 december 2015, onder voorzitterschap van Dube Nozizwe, en met bovenvermelde aanwezigen, adviseert unaniem:

1. Laat ambtenaren en beleidsmakers uit alle beleidsdomeinen vorming volgen over beleidsparticipatie om participatie in te kunnen bedden in hun dagelijkse praktijk. 2
2. Informeer jongeren altijd over het kader van een participatietraject. 3
3. Maak bij het begin van elk beleidsproces een participatieplan op dat jongeren in elke stap van het beleidsproces betreft. 3
4. Voer voor alle overheden een motivatieplicht in bij het aannemen of afwijzen van een advies van een officieel adviesorgaan. 4
5. Creëer een Vlaams fonds dat de ontwikkeling ondersteunt van online kanalen om jongeren te informeren over actualiteit. 4
6. Zorg dat de media jongeren meer in beeld brengen en aan het woord laten als het over beleid gaat. 5
7. Laat het onderwijs verschillende mediakanalen gebruiken om gedachtewisselingen en kritisch denken rond actualiteit te stimuleren. 5
8. Vorm leerkrachten en directies om participatief te werken. 6
9. Creëer en stimuleer van jongs af aan een participatieve cultuur op school. 6
10. Neem in het Decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad (zoals gewijzigd bij decreet van 2 april 2014) een bepaling op die schoolbesturen verplicht hun beslissing omtrent voorstellen van de leerlingenraad te motiveren. 7

1 Situering

De Vlaamse Jeugd Raad bracht in 2014-2015 een groep jongeren samen in het kader van de Gestructureerde Dialoog. Dit is een Europees project dat jongeren de kans gaf om deel te nemen aan een groot participatief proces dat plaatsvond over heel Europa. Achttien maanden lang gingen ze in debat met andere jongeren, beleidsmakers en experts over thema's die jongeren aanbelangen. Tijdens deze cyclus van de Gestructureerde Dialoog was het centrale thema "beleidsparticipatie van jongeren".

Deze groep jongeren doorliep een heel traject. Eerst bevroegen ze 1500 jongeren via een online enquête. Ze voerden ook nog eens 300 persoonlijke gesprekken met jongeren uit heel Vlaanderen. Daarna was er een expertendebat met onderzoekers, middenveldorganisaties en beleidsmakers.

Resultaat van dit traject was een Vlaams rapport dat onze positie bepaalde op de Europese Jeugdconferentie in Riga in maart 2015. Hier zijn aanbevelingen geformuleerd om de beleidsparticipatie van jongeren te verbeteren. Met dit advies geeft de Vlaamse Jeugd Raad een concrete Vlaamse vertaling aan deze aanbevelingen.

Uit de bevraging en de persoonlijke gesprekken blijkt dat jongeren graag willen participeren aan het beleid. Maar ze ondervinden een aantal struikelblokken die het moeilijk maken om dit ook effectief te doen. Op basis van de resultaten schuiven de jongeren drie thema's naar voren:

- opvolging van beleidsparticipatie;
- participatieve school;
- beleidsinformatie op maat van jongeren in de media.

We hebben deze drie thema's verder uitgewerkt via diepte-interviews met twintig experts en dertig jongeren. Op deze basis kwamen we tot een pre-advies, dat we vervolgens op de Vlaamse Jeugdconferentie van 24 oktober 2015 besproken hebben met jongeren, beleidsmedewerkers, jongeren uit het middenveld en experts. De deelnemers gaven inhoudelijke feedback over onze prioriteiten en aanbevelingen. De resultaten van de conferentie vormen de bouwstenen voor het uiteindelijke advies.

2 Advies

2.1 Opvolging van beleidsparticipatie

Om participatie in te kunnen bedden in hun dagelijkse praktijk moeten ambtenaren en beleidsmakers uit alle beleidsdomeinen vorming volgen over beleidsparticipatie.

Participatie van jongeren aan het beleid zou een automatisme moeten zijn in alle beleidsdomeinen. Ambtenaren zijn cruciale spelers bij de uitvoering van een participatietraject in voorbereiding op een beleidsbeslissing. Het is van cruciaal belang dat zij de competenties verwerven om een kwalitatief participatieproces te plannen, te organiseren en op te volgen. Elke ambtenaar die hiermee in aanraking komt, moet vorming volgen in het begeleiden van beleidsparticipatie.

Zorg als Vlaamse overheid dat er voldoende vormingsaanbod bestaat, zodat elke ambtenaar of beleidsmaker effectief zo'n opleiding kan genieten. Erken hierbij zeker de kracht van het middenveld en ondersteun het aanbod dat al bestaat

daar. Breng experts samen om de kwaliteit van deze vormen te verzekeren. Zij kunnen de basiscompetenties en concrete doelstellingen vastleggen.

Wij zijn tevreden dat de minister van Jeugd in het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan 2015-2019 deze doelstelling al onderschrijft voor beroeps categorieën die werken met jongeren¹. Maar besef dat alle beleidsdomeinen - en niet alleen jeugdbeleid - invloed hebben op het leven van kinderen en jongeren. Deze vormen moeten er zijn voor alle ambtenaren en beleidsmakers, niet alleen voor zij die actief zijn binnen het jeugdbeleid.

Informeer jongeren altijd over het kader van een participatietraject..

Jongeren willen graag participeren. Maar ze raken en blijven gemakkelijker gemotiveerd als ze een duidelijk beeld hebben over hun engagement en hun mogelijkheden binnen een participatietraject. Een beleidsproces is vaak een werk van lange adem en de huidige participatiestructuren zijn niet altijd geschikt om langetermijnparticipatie te garanderen. Voor veel jongeren is het moeilijk om een proces van begin tot einde op te volgen en overzicht te bewaren. Dit leidt tot frustratie, bijvoorbeeld als jongeren op een bepaald moment instappen wanneer al een aantal beslissingen zijn genomen.

Het is dus belangrijk dat alle organisatoren van participatietrajecten al bij de start een duidelijk kader scheppen van het proces. Jongeren hebben recht op heldere informatie over het doel, de termijn, de verschillende stappen en de mogelijke uitkomst van het beleidsproces.

Verder moeten organisatoren van participatietrajecten duidelijk communiceren over de beslissingen die al genomen zijn en de mogelijke impact van deelname aan het proces. Als deze info uitblijft, bestaat het gevaar dat de deelnemers valse verwachtingen kan koesteren en gefrustreerd of gedemotiveerd raken.

Maak bij het begin van elk beleidsproces een participatieplan op dat jongeren in elke stap van het beleidsproces betreft.

Jongeren zijn al op verschillende manieren betrokken bij beleidsvorming. Maar uit onze gesprekken met jongeren en experts blijkt jammer genoeg dat deze betrokkenheid vaak stopt na een initiële adviesfase. Ze mogen niet bijdragen tot het verdere beleidsproces of krijgen geen informatie over wat hun inbreng oplevert.

Beleidsmakers van alle beslissingsniveaus moeten bij de start van een beleidsproces een participatieplan opstellen dat concreet beschrijft hoe jongeren aan elke fase hiervan kunnen participeren, en hoe en wanneer de organisatoren van het traject met hen communiceren. Alleen door dit proces in te plannen en ook uit te voeren, kunnen beleidsmakers komen tot een eindbeslissing die (meer) gedragen wordt door het doelpubliek. De Vlaamse overheid moet, ondersteund door het jeugdwerk, een toolkit samenstellen met tips, tricks en concrete activiteiten, en die verspreiden onder lokale overheden en andere instanties die werken met jeugdparticipatie.

Een beleidsproces is uiteraard niet voorbij wanneer de beslissing is genomen: de bijdrage van jongeren moet ook voelbaar zijn bij de uitvoering.. Zo kunnen beleidsmakers op meer steun van jongeren rekenen bij de implementatie.

¹ OD 7.1

Beleidsmakers moeten jongeren actief opzoeken om hun mening te vragen in de verschillende stappen van het beleidsproces. Zij zijn immers niet altijd op de hoogte van mogelijke inspraakmomenten en vaak is de drempel om naar een beleidsmaker te stappen nog erg hoog. Rechtstreekse dialoog met jongeren werkt drempelverlagend en zal wederzijds respect en begrip doen groeien. Tenslotte zal de uiteindelijke beslissing ook veel evenwichtiger zijn.

Voer voor alle overheden een motivatieplicht in bij het aannemen of afwijzen van een advies van een officieel adviesorgaan.

Door het wegvallen van het decreet lokaal-provinciaal is de opvolging van de adviezen van de lokale jeugdraden niet meer verzekerd. Dit is echter een belangrijk element om de follow-up van beleidsparticipatie van jongeren te garanderen. De Vlaamse overheid moet dus een nieuw kader creëren om deze opvolging te voorzien.

Ook op andere beleidsniveaus hangt de rol en de impact van de jeugdraad af van de mogelijkheid tot opvolging die ze krijgt. Jongeren en hun organisaties erkennen dat zij niet de enige stem hebben in een beleidsbeslissing, maar ze willen wel weten waarom hun mening al dan niet overeind blijft in verhouding tot die van de andere adviesraden.

Uit onze bevraging bij jongeren blijkt bovendien dat een grondige motivering helpt om hen op lange termijn gemotiveerd te houden, omdat ze de impact van hun werk zo beter kunnen kaderen. Het is ook een goede manier voor beleidsmakers om het vertrouwen van jonge burgers te behouden.

2.2 Beleidsinformatie in de media

Creëer een Vlaams fonds dat de ontwikkeling ondersteunt van online kanalen om jongeren te informeren over actualiteit.

Onze bevraging toont aan dat veel jongeren hun gading niet vinden in het huidige aanbod van informatieprogramma's. Door hun leeftijd missen zij vaak het historische kader dat nodig is om beleidsinformatie volledig te vatten. Veel items lijken op het eerste gezicht weinig relevant te zijn voor het dagelijkse leven van jongeren. Tenslotte is de stijl vaak niet aangepast aan hun leefwereld. Dit alles maakt het voor veel jongeren moeilijk om zich te vinden in de hedendaagse beleidsinformatie.

Jongeren hebben een duidelijke voorkeur voor online platformen als ze media consumeren. Ze verwachten van media dat ze beleidsinformatie op hun maat brengen: verhalend, overzichtelijk, interactief niet-lineaire en met voldoende aandacht voor achtergrondinformatie bij elk item.

De Vlaamse overheid moet een Vlaams fonds voor experiment en innovatie creëren waarvoor zowel de openbare omroep als de commerciële media projecten kunnen indienen. De nodige financiële middelen moeten de traditionele media ruimte geven om experimenten op te zetten met specifieke formats voor jongeren. Ze moeten ook zorgen dat de toegang tot deze kanalen gratis en toegankelijk is voor jongeren.

Zorg dat de media jongeren meer in beeld brengen en aan het woord laten als het over beleid gaat.

Als jongeren aan het woord komen over beleid, wordt het voor andere jongeren makkelijker om zich te identificeren met de informatie, en zullen ze sneller geneigd zijn om de actualiteit te volgen. In realiteit komen jongeren in verhouding met hun werkelijke aandeel in de Belgische bevolking beduidend minder aan bod in de Vlaamse pers (3% ten opzichte van 16%).² De nieuwsberichtgeving benadert jongeren al te vaak negatief. De verslaggeving van de media over deze leeftijdsgroep is ook te stereotiep.³

De overheid moet de diverse mediakanalen stimuleren om meer jongeren aan het woord laten in hun actualiteitsprogramma's. Dit geldt zowel voor presentatoren en reporters als experts die duiding brengen bij de actualiteit. Het aantal jongeren dat in beeld komt bij informatie over beleidsthema's moet in relatie staan tot het werkelijke aandeel van jongeren in de maatschappij. De Vlaamse Jeugd Raad stelt daarom voor om de expertendatabank aan te vullen met jongeren zodat duidingsprogramma's ook vaker een beroep kunnen doen op jonge experts. Daarnaast moeten media actief op zoek gaan naar de stem van jongeren bij reportages over beleidsthema's.

Laat het onderwijs verschillende mediakanalen gebruiken om gedachtewisselingen en kritisch denken rond actualiteit te stimuleren.

Ook het onderwijs speelt een belangrijke rol in het vormen van jongeren tot mondige burgers die niet alleen op de hoogte zijn van de actualiteit, maar deze ook kritisch kunnen benaderen. Dit staat ook letterlijk in de vakoverschrijdende eindtermen. Die verwijzen specifiek naar de competenties kritisch denken en alert omgaan met media.⁴ Om dit in praktijk te brengen moet het onderwijs meer gebruik maken van de verschillende mediakanalen (TV, radio, krant, websites, sociale media...) om de achtergrond van het nieuws van de dag te bespreken. Dit moet actief gebeuren in verschillende vakken (taalvakken, geschiedenis, zedenleer of godsdienstlessen ...). Zo zullen jongeren beter in zijn staat zijn om de dagelijkse actualiteit te vatten en er een kritisch mee om te gaan.

Om dit te verwezenlijken is het belangrijk dat scholen de actualiteit kunnen linken aan de inhoud van het lessenpakket. Vertegenwoordigers van het onderwijs en de media moeten op regelmatige basis samenzitten en constructief samenwerken. Het onderwijs moet haar concrete noden duidelijk communiceren aan de verschillende media. De media moeten scholen ook actief benaderen en reportages en schoolbijlagen maken die nauw aansluiten bij de lessenspakketten.

2.3 Participatieve school

² Nieuwsmonitor 15, Nieuwsbrief steunpunt Media, Oktober 2013

³ Ellen Jansgiers, *De jeugd van tegenwoordig. Berichtgeving over jongeren: een inhoudsanalyse van de Vlaamse dagbladpers*. UGent. Politieke en Sociale Wetenschappen. 2009

⁴ <http://www.ond.vlaanderen.be/curriculum/secundair-onderwijs/vakoverschrijdend/>

Vorm leerkrachten en directies om participatief te werken.

We moeten jongeren opvoeden tot actieve, participerende en maatschappijkritische volwassenen. Het is cruciaal dat ze kunnen leren uit goede voorbeelden uit hun omgeving. Jongeren spenderen een groot deel van hun jonge leven op school: leerkrachten en directies zijn dus zeer belangrijke rolmodellen. Het moet vanzelfsprekend zijn dat zij leerlingen actief leren nadenken, hen een mening helpen ontwikkelen en kritisch leren nadenken. Maar leerkrachten en directies kunnen deze rol alleen vervullen als ze ook de nodige competenties hebben om participatief te werk te gaan.

De Vlaamse Jeugdraad roept de hogescholen en universiteiten die de lerarenopleiding organiseren op om meer in te zetten op participatieve vorming van leerkrachten in spe: zowel via specifieke didactische opleidingsonderdelen als met themagerichte projecten. Ze moeten werken aan de attitude ten opzichte van leerlingenparticipatie, maar ook aan kennis over participatieve werkmethoden en aan de ontwikkeling van de vaardigheden om deze kennis ook in de praktijk om te zetten.

Daarnaast roept de Vlaamse Jeugdraad de Vlaamse overheid op om extra financiële middelen te voorzien voor opleidingen over participatief werken voor leerkrachten en directies die al in het vak staan. Deze middelen moeten zorgen voor een kwalitatief vormingsaanbod voor nascholingen en pedagogische studiedagen waar leerkrachten en directies hun competenties wat betreft participatief werken kunnen versterken.

Creëer en stimuleer van jongs af aan een participatieve cultuur op school.

Uit onze enquête blijkt dat leerlingen niet alleen willen leren over participatie, maar ook willen leren participeren. Als leerlingen op school al een positieve participatie-ervaring hebben, zullen ze later als volwassenen ook sneller en meer overtuigd participeren aan de politieke besluitvorming. Hiervoor is het belangrijk dat participatie in de schoolcultuur vervat zit. Het hele schoolbeleid moet vakoverschrijdend met dit onderwerp aan de slag gaan. Dit vraagt een mentaliteitswijziging van leerkrachten en schooldirecties. De formele participatiestructuren (zoals de leerlingenraad) blijven heel belangrijke tools, maar zijn niet altijd voldoende om deze participatiecultuur te creëren.

Leerlingen moeten mee kunnen beslissen over dingen die een reële impact hebben op hun schoolervaring, en niet enkel over ludieke zaken zoals de kleur van de schoolmuur, de organisatie van een themadag of de inhoud van de drankautomaten. Betrek leerlingen bijvoorbeeld ook als volwaardige partners bij het aanpassen van het schoolreglement en het examenrooster.

Daarnaast speelt ook de communicatie over het schoolbeleid een belangrijke rol bij het creëren van een participatieve cultuur. Directies moeten met leerlingen communiceren over de hete hangijzers in het schoolbeleid en over genomen beslissingen. Ze moeten dat op regelmatige basis doen, op een transparante manier en in een taal die aangepast is aan de leeftijd van de leerlingen.

De onderwijskoepels spelen een belangrijke ondersteunende rol om directies en leerkrachten naar een participatieve schoolomgeving te begeleiden. Zo moeten alle scholen in hun leerplannen meer nadruk leggen op het belang van goed uitgewerkte participatieplannen en scholen ook ondersteunen in het opstellen hiervan.

Neem in het Decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad (zoals gewijzigd bij decreet van 2 april 2014) een bepaling op die schoolbesturen verplicht hun beslissing omtrent voorstellen van de leerlingenraad te motiveren.

Mede dankzij het Decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad hebben de meeste scholen op dit moment een leerlingenraad, een goede tool om participatie in de school tot stand te brengen. Maar het Decreet vermeldt niet specifiek hoe de school moet omgaan met de adviezen van de leerlingenraad. Zo hangt de goede participatieve af van de goodwill van de directie en enkele gemotiveerde leerkrachten.

De Vlaamse Jeugd Raad pleit voor een grotere uniformiteit op dit vlak. Wij willen dat de voorstellen van elke leerlingenraad gegarandeerd een gemotiveerd antwoord krijgen. Op deze manier kan er een discussie ten gronde ontstaan die de participatieve cultuur in de school versterkt. Anderzijds verwerven de betrokken leerlingen zo ook de competenties om op een goede manier in gesprek te gaan met beleidsmakers, en dat past dan weer in het pedagogische project van de school.

Een duidelijk gemotiveerd antwoord duidt op wederzijds respect. Vooral voor geëngageerde leerlingen is dit heel belangrijk om vol te houden. Als antwoord uitblijft, niet gemotiveerd is of onbegrijpelijk geformuleerd, kan dat leiden tot demotivatie van de leerlingen om de volgende keer hun mening te geven en tot een slinkend geloof in de leerlingenraad.

De Vlaamse regering moet het Decreet dan ook in deze zin aanpassen. In het hoofdstuk over de leerlingenraad moet zij concrete bepaling opnemen die scholen verplicht om het al dan niet volgen van een advies van de leerlingenraad te motiveren op een transparante manier en in een taal die aangepast is aan de leeftijd van de leerlingen.